

gravatam esse, poterit ab ea appellare ad Nuntium, vel Summum Pontificem, vel ad alium Judicem proximum, & immediatum Superiorem (si forte aliquis fuerit) si non fuerint tres sententiæ omnino conformes; alioquin non erit locus appellationi: (x) & appellatio interponenda erit intra decem dies à die notificationis, eodem modo, quo in ista instantia diximus: & si Judex noluerit appellationi deferre, poterit appellans recurrere ad Cancellarium Regiam per viam violentia, sicuti supra diximus in ista presentis Parte.

Et iterum debet mittere ad impetrandas Litteras, & Breve commissionis à Nuntio Hispania, cum relatione negotii, sententiæ, gravaminis, & appellationis, & Litteris commissionis impetratis, appellans tunc illas clausulas coram aliquo Notario presentat Judici commissionis, petensque ab eo, & requirens,

quod cognitionem causa acceptet, & impleat, quod sibi in litteris mandatur: & suum mandatum inhibitionis contra Judicem à quo, & citationis contra partem appellatam, & compulsionis contra Notarium concedat: qui Judex Delegatus prædictum mandatum concedit cum insertione Litterarum Apostolicarum, vel precipiendo Notario, quod Litteras Apostolicas originaliter intimet, & indices Judicis à quo; vel parti, quæ eas videre voluerit; & prædicto mandato intimato Judici, parti, & Notario, deinde in causa proceditur, sicut in ista presentis Parte: cæterum, si à prædicta sententia non fuerit appellatum, vel jam quod fuit, appellatio remanserit delicta, & sententia transacta in rem judicatam, poterit tunc executioni mandari, sicut diximus supra: (y) & idem erit, quando fuerint tres sententiæ diffinitivæ conformes. (z)

(x) Ut in cap. Sua nobis, & ibi Panorm. Dec. & reliqui, de Appell.

(y) In 3. Part. hujus 2. Tom.

(z) Juxta text. in Clem. 1. de Re judic. & quæ resolvit Covar. in Pract. Quest. cap. 29. &c.

FINIS HUIUS QUINTÆ PARTIS SECUNDI TOMI.

TERTIUS TOMUS, IN QUO CONTINETUR BREVE COMPENDIUM ad hodiernum stylum de Actionibus, & earum Formulis, & nonnullis aliis remediis extraordinariis.

EX INITIO SUMMARIÆ

- 1 Studiose agendum est, ut ea, qua promittuntur, opere compleantur.
- 2 In instituendis actionibus qui olim eadebat à syllaba, causa privabatur.
- 3 Nerviori jure quibuscumque verbis proponi potest actio.
- 4 Per titulum Cod. de Formulis sublatis non censetur actio sublata.
- 5 Sine actione nemo experitur.
- 6 Partem in judicio sine actione agentem, absque alterius partis petitione, ex officio Judex repellere potest.
- 7 Necessarium non est, nomen actionis exprimi, sed solum simpliciter factum narrari.
- 8 Si sententia feratur super libello, in quo factum ita inepte est enarratum, ut ex eo actio colligi non possit, est ipso jure nulla.
- 9 Si pars non opponat de nullitate sententiæ, eo quod ineptitudo in libello versatur, sententia potest executioni mandari.
- Intellectus verus ad leg. l. S. 1. ff. Si mens. fall. modum dixer. traditur.
- 10 In plures significationes accipitur actio.
- 11 Nihil aliud est actio, quam jus perfequendi in judicio, quod sibi debetur.
- 12 Actionum quædam sunt Nativæ, quædam Dativæ nuncupatur.
- 13 Omnis actio, quæ præexistente materiam, ex qua oritur, continet, Nativæ dicitur.
- 14 Dativæ actio est ea, quæ sine materia aliqua sufficiente, ex aequitate Prætoris conceditur: verius tamen est in puncto juris, omnes actiones nativæ esse.
- 15 Effectus, & differentia assignata per Gloss. in leg. Cum precario, ff. de Precar. verus Tom. III.

- non est in puncto juris.
- 16 Quædam actiones sunt Directæ, quædam Utiles.
  - 17 Directæ actiones sunt illæ, quæ in albo Prætoris descriptæ erant, & ex mero juris rigore nascantur.
  - 18 Utiles actiones illæ appellantur, quæ non ex juris rigores sed, aequitate suadente, à Prætoribus concedebantur.
  - 19 Idem consequitur quis per actionem utilem, quod per actionem directam.
  - Differentia inter utiles, & directas actiones traduntur remissivè.
  - 20 Quam plures actionum divisiones fuerunt à Justiniano tradita in toto tit. de Actionib. Instit.

INITIUM.

SUPERIORI anno proximo elapso, dum in florentissimo Salmanticensi Gymnasio publicè, magnoque cum Audientium applausu, summoque meo labore, & exacta diligentia præscriberem formam, & ordinem judiciorum, pollicitus fui, actionum materiam, & earum libellos ad breve compendium redigere, juxta stylum hodiernum.

1. Ideo, presentis anno MDLXXIV. ut quod ore promissi, opere adimpleam, decrevi presentem Tractatum præscribere, considerans, quantum conducatur, quamque necessarius sit negotiis forensibus: 2. nam, licet antiquæ actionum formulæ, quæ in proponendis actionibus præscriptæ erant, quæ ita observabantur,

tur, ut qui cadebat à syllaba, cadebat à cau-
sa, ne populus ad librum ageret, (a) 3. jam
hodie sublatæ sint utroque jure: (b) 4. non ta-
men censetur sublatæ actio, prout sumitur pro
jure agendi: 5. imò usque adeo necessaria est,
ut sine ea nemo experiri possit. (c)

6. Quinimo, abique actione agens officio
Judicis sine partis petitione à judicio repel-
litur, secundum Glossam: (d) quæ etiam apud
libello componi debet; 7. non tamen expri-
mendo nomen actionis, quia hoc necessarium
non est, sed solummodo narrando pure, &
simpliciter factum, ex quo resulter nomen ac-
tionis: (e) juxta quam resolutionem intelligi
debet textus in

Leg. Omnes. §. fin. ibi: *Proposita actione,*
Cod. de Episc. & Cleric. &
In leg. fin. Cod. de Interdict. &
In leg. Edita, Cod. de Edendo, &
In cap. *Experientia* 11. quasi. 1. &
In cap. *Ostava* 12. quasi. 2. &
In cap. *Examinata*, de Judic. &
In cap. fin. de Libelli oblation. &
In cap. 1. de Mutuis petitio.

Quibus juri probari videbatur, nomen
actionis exprimendum esse; debent enim jura
illa intelligi de petitione, in qua narratur fac-
tum apud: ita ut ex eo nomen actionis resulter:
8. alioquin enim, si factum inepte in libello
narraretur, ita quod ex eo nulla actio colli-
gi posset, sententia lata super tali libello inep-
to nulla esset, secundum Glossam: (f) 9. cu-
jus Glossæ opinio etiam hodie procedit de Ju-
re Regio, si ineptitudo libelli à parte oppone-
retur; secus tamen, si opposita non esset, &
de veritate causæ in processu constaret, juxta
text. in leg. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. Nec huic

veræ resolutioni obstat lex 1. ibi: *nee tenere*
intentionem, ff. Si mensi, falsum mod. dixer. nam,
omniò intellecto Bartoli, (g) dici potest, quod
ideo ibi libellus viciatur, quia *expresse* ibi pro-
hibitum fuit, actionem intentari in honorem
Agrimenforis, ut colligitur ex verbis illius
text. ibi: *beneficij loco*, & ibi: *bonorarium*:
ob idque operæ pretium duxi actiones, & ea-
rum libellos in isto Tractatu præscribere, juxta
praxim, quæ hodie in Tribunalibus frequen-
tatur: ad cujus rei explicationem breviter
nonnulla erunt præmittenda.

10. Primum, quod actio habet plures sig-
nificationes, secundum Albericum: (h) 11. in
nostra tamen materia actio significat *ius per-
sequendi in judicio, quod nobis debetur.* (i)

12. Secundo, quod actio alia est *nativa*,
& alia *dativa*, secundum Glossam: (j) 13.
Actio Nativa dicitur, *quæ habet persistentem*
materiam, ex qua oritur, ut puta, contractum,
vel obligationem: 14. Dativa vero dicitur,
*quæ hac materia caret, sed ex æquitate Prato-
ris datur.*

15. At vero in puncto juris verior opinio
est, omnes actiones tantum nativas esse, cum
sine persistente materia nulla actio reperiat:
(k) nec effectus illius communis differentia in-
ter nativam, & dativam, scilicet, quod *dati-
va* ad hæredes non transit, verus est, secundum
Covarruviam. (l)

16. Tertio, quod actiones aliæ sunt *di-
rectæ*, & aliæ *utiles*: (m) Actiones Directæ
sunt, 17. *quæ antiquitus ex contractibus nomi-
natis*, ut puta, exemptione, & locatione, &
similibus, *descriptæ erant* in albo Pratoris: (n)
postea tamen, quia multa plura essent nego-
tia, quam actiones, (o) & plures essent con-
trac-

(a) Juxta text. in leg. 2. §. *Deinde exhib.* ff. de Orig. jur.
(b) Per tit. Cod. de Form. sublat. & per text. in cap. *Dilectis*,
de Judic. sic intelligendum.
(c) Juxta text. in leg. *Si pupilli*, §. *Videamus*, ff. de Neg.
gest. & in cap. *Constitutus* 47. junct. glof. 1. de Elect.
(d) In leg. *Obi pactum*, Cod. de Transact. receptam com-
muniter ex Tiraq. in leg. *Si unquam*, §. *Reveritur*, n. 281.
Cod. de Revoe. donat.
(e) Juxta text. in dict. cap. *Dilectis*, de Judic. & glof. in
Auth. de *Exhib. reis*, §. 1. verbo *Libellum*, quam sequitur
Bartol. n. 18. & Orosc. n. 32. in leg. 1. ff. de Edend. &
hanc testantur communem opinionem Panorm. Dec. &
Alciat. in dict. cap. *Dilectis*, & Jal. in §. *Omnium*, n. 175.
Instit. de *Action.* explicat Marant. de Ordin. judicior. c.
part. memb. 5. n. 5.
(f) In princip. Instit. de *Oblig.* quam probat Baldus in
leg. *Actori*, & in leg. *In bona fide*, Cod. de *Rebus cred.*
(g) Dict. leg. 1. n. 19. ff. de Edendo, & Felin. cap. *Exa-
minata*, de Judic. & Ripz, leg. *Edita*, Cod. de Edendo.
(h) In suo Diction. verb. *Actio*, Alciat. in leg. *Edita*, Cod.
de Edend. & Benincasium in princip. Instit. de *Action.* n. 140.
& Ambros. Calep. in suo Diction. verb. *Ago*, & verb. *Actio*.

(i) Juxta text. in princip. Instit. de *Action.* & in leg. *Nihil*
aliud, ff. de *Action.* & obligat. & notat Bald. Angel.
& omnes communiter ex Zafio in princip. col. 1. Instit.
de *Action.* & ibi Corraus, n. 3. & Benincasium, n. 272.
& 220.
(j) 1. in leg. *Ex legato nepotum*, Cod. de *Legat.* quam
testatur communiter receptam Jaff. in §. *Rufus*, n. 78.
& 79. Instit. de *Action.* & Orosc. in leg. fin. ff. de Edend.
& D. Anton. de Menefis à Padilla in leg. *Naturalis*, §. *At*
cum do, ff. de *Prescript. verb.* & Bonnacal. in *Præfat.* ad
tit. Instit. de *Action.*
(k) Secundum Dec. & Alciat. in leg. *Cum nota*, Cod.
de *Transact.* Forcat. in *Dialog.* 47. in princip. Instit.
de *Action.* verb. *Actionem*, & ibi Horomanum, n. 14.
(l) In reg. *Possessor.* 3. part. §. 1. n. 4. & Manuel. Costam
in *Tract.* de *Patruo*, & nepote, fol. 8.
(m) Juxta text. in leg. *Actiois*, ff. de *Action.* & oblig. &
in leg. *Actio*, ff. de *Negot. gest.* & in leg. *Curatoris*, Cod.
eod. tit. & glof. 1. in dict. leg. *Ex legato*.
(n) Juxta text. in leg. 2. §. *Deinde*, ff. de *Orig. jur.* & in
leg. 1. Cod. de *Interd.*
(o) Ut in leg. 4. ff. de *Prescript. verb.*

tractus, qui non haberent certam formam ac-
tionum in albo Pratoris descriptam, 18. Prator,
æquitate, & publica utilitate suadente, actiones
commodas dedit, quæ utiles appellantur: 19.
regulariter tamen directæ, & utiles eandem
naturam habent: (p) & differentias inter uti-
les, & directas congerit Barolus. (q)

20. Quarto, quod Justinianus in tit. de
Action. plures divisiones actionum constituit:
primo enim dixit, actiones alias esse *reales*, &
alias *personales*: (r) dixit etiam, alias esse *mix-
tas*, reales, & personales simul: (s) secundo
dixit, actiones quasdam esse *civiles*, & quas-
dam *prætorias*: (t) ubi prætorias subdividit in
reales, & *personales*: de realibus egit in
§. *Namque si cui*, usque ad §. *In personam*, ejusd.
tit. & de personalibus prætorias egit ad dict. §.
In personam: in quo text. juncto §. *Pœnales*,
iterum prætorias personales subdividit in
personales prætorias rei *persequatorias*: (u)
& in personales prætorias *pœna persequato-
rias*: (x) tertio dixit, actiones alias esse *præ-
judiciales*, & alias non præjudiciales: (y) quar-
to dixit, actiones quasdam esse *rei persequato-
rias tantum*, quasdam *persequatorias pœna tan-
tum*, quasdam *persequatorias rei*, & *pœna si-
mul*: (z) quinto dixit, actiones alias *in simplum*,
alias *in duplum*, alias *in triplum*, & alias *in*
quadruplum dari: (a) sexto dixit, actiones alias
bonæ fidei esse, & alias *stricti juris*: (b) septi-
mo dixit, actiones alias *arbitrarias* esse, & alias
non arbitrarias: (c) octavo dixit, actiones alias
privilegiatas esse: (d) quarum omnium natu-
ram, & formulam, sequens ordinem Justinia-
ni, explicabo in sequentibus resolutionibus.

EX CAPITE PRIMO.

SUMMARI A.

PRIMUM caput de aliquibus actionibus,
tam personalibus, realibus, quam mix-
tis jure civili introductis.
2. Personalis actio est illa, quæ alienus per-
sonam, vel ejus hæredis non potest egredi.
Tom. III.

(p) Ut probatur in leg. *Actio*, ff. de *Negot. gest.* & no-
tat Jal. in leg. *Cum fundus*, §. *Servum*, ff. *Si cert. petat.*
n. 14. Duar. lib. 1. *Dip.* in leg. 2. & in leg. *Juris genium*,
§. *Et ideo*, ff. de *Pañ. Baldun.* n. 5. fin. verbo *Utilis*, In-
stit. *Ad legem Aquil.* & Connaus lib. 7. *Commentar.* cap. 15.
num. 10.
(q) In leg. 1. ff. de *Action.* & oblig. & Jal. in dict. leg. *Cum*
fundus, §. *Servum*, n. 15. & Car. Ruin. in leg. 1. Cod. *Qui*
alium, n. 482.
(r) In §. *Omnium*, Instit. de *Action.*
(s) In §. *Quædam*, eod. tit.
(t) In §. *Sunt prætoræ*, eod. tit.
(u) In §. *Sunt prætoræ*, utque ad finem tit.
(v) In §. *Sunt prætoræ*, eod. tit.
(x) In §. *Omnium*, juncto §. *Quædam*, Instit. de *Action.*
(y) In §. *Omnium*, juncto §. *Quædam*, Instit. de *Action.*
(z) In §. *Omnium*, juncto §. *Quædam*, Instit. de *Action.*

3. Actio realis est, quæ continet jus in ipsa
re, eamque, sicut lepra leprosum, comitatur.
4. Per personalem actionem personam tan-
tum obligatam persequimur: at vero per realem
quemcumque rei possessorem.
5. Ut personalis actio oriatur, necessarium
est, contractum, vel quasi contractum, malefic-
cium, vel quasi-maleficium adesse.
6. Realis actio tantum nascitur ex jure,
quod in re habemus.
7. Per personalem actionem intendit quis,
dari sibi oportere, quod domini translationem
significat.
8. Per realem actionem non novum jus, sed
ut id, quod est, declaratur, actor postulat.
9. Sicut personalis actio conditio, ita &
realis venditio nuncupatur.
10. Mixtæ actiones ea dicuntur, quæ simul &
personales, & reales sunt.
11. Speciem de per se non constituunt ac-
tiones mixtæ, sed qualitate tantum differunt.
12. Civiles actiones sunt illa, quæ civili ju-
re: prætorie, quæ à Prætoribus inductæ fuerunt.
13. Prætores possunt jura, & actiones dare.
14. Sicut civiles actiones perpetuæ, ita præ-
torie per annum durare solent.
15. Quando honoraria actio est rei persequ-
toria, perpetuè durat.

CAPUT PRIMUM.

DE NONNULLIS ACTIONIBUS
personalibus, realibus, & mixtis à Jure
Civili descendentibus.

1. Diximus in initio hujus Tractatus, ac-
tiones esse *personales* nonnullas, alias
reales, & alias *mixtas*, & alias inductas esse à
Jure Civili, & alias à *Jure Prætorio* cum Jus-
tiniano: (a) 2. Personalis actio est, quando jus
invenitur in ipsa obligatione, & comitatur per-
sonam obligati, vel ejus hæredis, qui suam per-
sonam representat, nec ultra progreditur. 3.
Realis vero actio est, quando jus reperitur in
ipsa re absque obligatione, & rem ipsam comi-
ta-

(a) In §. *Item si quis*, eod. tit.
(b) De quibus egit in §. *Pœnales*.
(c) In §. *Præjudiciales*, eod. tit.
(d) In §. *Sequens illa dicitur*, de quibus egit à §. *Rei per*
sequenda, usque ad §. *Quædam*.
(e) In §. *Omnis*, eod. tit. quo in loco de omnibus egit,
utque ad §. *Actionum*.
(f) In §. *Actionum*, eod. tit. de quibus ibi egit.
(g) In §. *Prætoræ quasdam*, de quibus ibi egit, usque
ad §. *Sunt prætoræ*.
(h) In §. *Sunt prætoræ*, utque ad finem tit.
(i) In §. *Sunt prætoræ*, eod. tit.
(j) In §. *Sunt prætoræ*, eod. tit.
(k) In §. *Omnium*, juncto §. *Quædam*, Instit. de *Action.*